

ВОСПИТАНИЕ

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП

СПИСАНИЕ ЗА ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА

год. 4, бр. 6-7, Штип 2005/06

СОДРЖИНА

Д-р Кирил Цацков

Иридонесот на професорите и учениците во гимназијата за интензивната активност на штипскиот театар помеѓу двете светски војни 14

Д-р Емилија Петрова – Ѓорѓева

Современото училиште и неговата воспитна функција 19

Д-р Ленче Милошева

Емоционална интелигенција: развивање на социјални и емоционални вештини во училиштата 25

Д-р Снежана Мирасчиева

Професионалните димензии на наставната комуникација 36

Д-р Владо Петровски

Образованието во Република Македонија од аспект на мултиетничноста 41

Д-р Снежана Јованова – Митковска

Евалитативните истражувања и нивната примена во педагошката практика 47

Д-р Ванчо – Жан Колев

Емпириска комуникација со музичко – содржинска анализа на либрето од опери на Кирил Македонски и Џизебе Верди 58

Д-р Ирена Китанова

Васната во одделенската настава 64

Д-р Владимир Михајловски

Планирање на програмската тема:

Јазично-говорно творештво во рамки на наставниот предмет:

Методика на воспитно-образовната работа по култура на говорот 73

Д-р Славица Иванова

Самоефикасноста – вежбање на контролата 88

Д-р Нино Михајлов

Дијагностика на природно-научни знаења и умеења како основа за колошко образование во 3-ти клас 100

Д-р Димитар Г. Димитров

Својување на наставните содржини по математика кај учениците на крајот на трето одделение 110

Д-р Емилија Петрова Ѓорѓева
Педагошки факултет
Штип

СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ И НЕГОВАТА ВОСПИТНА ФУНКЦИЈА

Апстракт: Проблемот на воспитната функција на училиштето во целина е комплексен, според своите димензии многу широк и мошне сложен, бидејќи во него во најолна смисла и највидливо се манифестира определена динамика на општествениот живот, општествено движење, општествениот промен, различни општествени и други влијанија, социјалниот статус и средината во која живеат учениците, средствата на јавното информирање, улогата во своето негативно значење итн.

Во последните години изразито се нагласува, до определен степен се фаворизира, и претежно материјално се вреднува и поттикнува исклучиво знаењето. Вреднувањето на знаењето, а не и на воспитната работа, практично веќе доведе до тоа што голем број наставници својот позив го свакаат еднострано, претежно ангажирајќи се во пренесувањето и утврдувањето на знаењата, додека за формирањето морално здрави и хумани личности не водаат доволно грижа, немаат доволно увид во социјалното развивање и практичното социјално однесување на учениците, какви се нивните работни, хигиенски и други навики, во што кај нив се изразуваат општествено-штетните околности итн.

Денес, на почетокот на 21 век во т. н. постмодерен период, живееме во мошне сложени општествено-економски и политички услови. Живееме во време на транзиција и промени, некои го нарекуваат време на промени од старата кон новата парадигма, а некои и време на парадокси. Ги има насекаде и секојдневно, но еден од најголемите парадокси го сретнуваме во образованието. Имено, се вели дека овој век ќе биде ерата на информатиката, роботиката, новите технологии, екологијата и сл. и затоа кадрите што се едуцираат во училиштата треба да се подготвуваат за да се справат со тие предизвици. Имајќи во вид дека училиштето е основна орга-

низациона клетка на која се темели образовниот систем на една држава, јасно следи констатацијата дека промените треба да започнат токму од училиштето. Но, промените во училиштата ќе бидат успешни, не само ако се сменат состојбите, туку промените кои ќе значат развој на училиштата и кои ќе доведат до воспоставување на здрава клима во училиштата и изградување на актуелна училишна култура со што ќе се овозможи унапредување и усовршување на работата на персоналот и училиштето во целина, а тоа треба да резултира со постигнување на подобри образовни резултати на учениците. Но, целта не е постигната ако се стави акцент само на образовната страна, а се запостави воспитната функција на училиштето.

Овој век го карактеризираат бројни промени на научен, технолошки, економски, општествено-политички, природно-еколошки, културен и, што е за нас најважно, на семеен, образовен и воспитен план. Тие промени значајно влијаат врз создавање на нови услови и нови односи во кои воспитно-образовниот систем добива нова улога. Како и колку воспитно-образовниот систем ќе учествува во тие промени, одговорно е општеството во целина, а потоа работниците во дејностите на воспитанието и образованието, меѓу кои на училиштето му припаѓа посебно место со неговата воспитна функција.

Нашиот воспитно-образовен систем во овие нови економски, демографски, општествено-политички, научно-технолошки, културни и плурални односи е изложен на големи и сериозни предизвици. Новите услови значително ги релативизираат воспитните програми и воспитните вредности, а и воспитно-образовниот систем го прават несигурен и променлив. Меѓутоа, новата стварност, колку и да се движиме во конфликтни ситуации, од воспитно-образовниот систем бара јасност и постојаност, а од воспитно-образовните работници додатен ангажман, активна партиципација, личен идентитет и автентичност.

За воспитниот систем значајни се промените кои ги чувствуваме и доживуваме и во нашето семејство. Општо е познато дека семејството е првото училиште и првото воспитно советувајште. Тука се удираат темелите на физичкото, моралното, социјалното, интелектуалното, емотивното, естетичкото и работното воспитание. Во семејството се удираат темелите на заедништвото, се усвојуваат вредноста и погледот на светот.

Низ семејната призма се прекршуваат традиционалното и модерното, авторитетот и слободата, индивидуалното и општестве-

ното, чувствата и разумот, природата и културата или едноставно речено семејството е „матрица“ на сите човечки вредности. Затоа мораме да се вратиме во семејството, цврсто да го интегрираме во воспитно-образовниот систем, да му ги вратиме неговите функции, за да имаме воспитување по мерка на човекот. Без семејство можеме да формираме стручњак, врвен експерт, но човек никако. Тешко е, но вистинито, да се констатира дека во ова време, време на некоја чудна метеорологија, семејствата се повеќе се тресат, некои наполно се рушат, а ние за тоа не сме доволно свесни. Во денешниот плурализам на мислење и идеи кога вредностите стануваат несигурни, конфликтни и различни, воспитните задачи на семејството се усложнуваат. Сепак семејството, без оглед на многу тешкотии, добива вистинска можност да ја изрази својата воспитна функција.

Затоа семејството и училиштето мораат тесно да се поврзуваат, цврсто да се интегрираат, воспитно да се проткајуваат, со цел семејството да биде во служба на училиштето, а училиштето во служба на семејството. Целите и задачите им се исти и ни еден од овие два воспитни субјекти не смеат да останат на страна во изградувањето на новиот образовен систем. Без семејството и неговото воспитно делување во образовниот процес не може да се изградува нова култура и нов воспитно-образовен систем.

Покрај семејството, средствата на мас-медиумите во новите услови добиваат се понагласена воспитно-образовна задача. Печатот, радиото, телевизијата, публицистиката, се повеќе влегуваат во нашите семејни простории и го окупираат детскиот психички систем. Тие средства со својот плурализам на пораки создаваат и сочинуваат автентичен воспитен канал на кој во иднина мораме сериозно и повеќе да сметаме. Некои истражувања покажуваат дека децата во многу ситуации поголема предност и даваат на телевизијата отколку на училиштето и родителите, или на пример дека за дванаесетгодишно школување децата повеќе време поминуваат пред малите екрани отколку во училиштето. Оттука е значајно што нам ни нудат средствата на мас-медиумите, како се однесуваат, кои пораки ги нудат и како патиципираат во воспитание. Неоспорни се вредностите на мас-медиумите, нивната информативна и инструктивна функција, но се стекнува впечаток дека се докажува повеќе благосостојба и удобности, добивки и лагодности, а децата тоа го земаат како параметри на својата егзистенција и своето однесување. Оттука, кај младите, раздразливост, хиперосетливост, пасивност, агресивност, а да не говориме за губење на концентрацијата, слабиот интерес за работа, училиштето и наставата, Затоа, родителите, училиштето и општеството

ната заедница на мас-медиите мора да им пријдуваат како на канали за воспитанието, а не само како на средства за забава и разонода. Од друга страна мас-медиите не смеат да се претворат ниту во замена на родителите ниту на училиштето. Тие само можат и мораат складно да се интегрираат во воспитниот процес со цел самиот процес да биде посодржаен, побогат, поефикасен и поделотворен.

Освен мас-медиите воспитанието во иднина се повеќе мора да ги интегрира и другите образовни институции како што се музеите и галериите, театрите и другите културни институции без кои воспитно образовниот систем е незамислив.

За училиштето на иднината или при конципирање на образованието на иднината, мораме да размислуваме и да се соочиме со новата генерација млади, генерација која е и скептичка и растроена и изгубена и, како тие за себе знаат да кажат „без врска“; но и со генерација која е искрена, чесна, динамична, недофатна, реалистична и радикално и слободарски расположена. Не треба да се заборави дека и генерациите кои настапуваат имаат свои идеали, трајно се во потрага за нови вредности и други модели на однесување.

За учениците и нивните родители, наставниците се значаен фактор на воспитниот систем. Од нивната квалификуваност, ангажираност и мотивираност ќе зависи квалитетот на идното образование. Меѓутоа, мора да се признае дека на наставниците не им е посветено она внимание кое тие според своето значење го заслужуваат. Доведени се во незавидна положба и веќе не знаат каде се наоѓаат. Од една страна ги притиска педагошкиот ентузијазам и педагошкиот алтруизам а од друга страна во економските услови на стопанисување и пазар, од ентузијазам не се живее. Но сепак и покрај лошиот, материјален и општествен статус на наставниците, скоро во сите генерации на млади има и такви кои својот живот и работен век сакаат да го врзат за воспитно-образовниот систем.

Што се однесува до промените во училиштето ги имало и ќе ги има се со цел да се доградува и менува. Промени можно е да се очекуваат во редуцирањето на програмите и нивното прилагодување, во смалувањето на предметите и нивното интегрирање во целини или области, во продолженото траење на основното образование од осум на девет години, во новиот концепт на образование на наставниците и слично на тоа. Нужно е сосема јасно да се дефинира поимот училиште, неговото место и опкружување, уписно подрачје, вид и големина и основни услови за работа и дејност. Во нашата Република егзистираат т. н. подрачни основни училишта, потоа осно-

вни училишта со подрачни паралелки и т. н. чисти типови на основни училишта. Овие три типа основни училишта треба да се разликуваат во сите нормативни акти и да се третираат различно во педагошки, финансиски, еамоуправно-работни и општествен поглед. Подрачните училишта во многу места на нашата Република имаат своја физиономија и не треба со никакви административни мерки да се менуваат. Тие треба функционално да се врзат од една страна со месната заедница, а од друга страна да се направат во педагошки, организационо-административен и економски поглед единствен дел на матичните училишта. Основните училишта со подрачни паралелки се најзастапен вид училишта во Републиката.

Потребата за трансформирање на училиштето укажува и на воспитната функција на училиштето. Таа функција доаѓа до израз токму во систематското и програмираното влијание кај ученикот, во воспитувањето на неговата свест, однос, поведение, начинот на реагирање, чувствата и сл. Воспитната работа, нејзината организација и реализација, представува посебна обврска и многу посложена активност и задача отколку што е организацијата на образовната работа. Токму од аспект што образовната работа, пренесувањето на знаењата, е полесна, а воспитната е посложена и се запоставува, таа не може да се инкорпорира во севкупната активност на училиштето и посебно на секој наставник поединечно. Во воспитната работа се чувствува и е присутна и извесна индиферентност, неодговорен однос, што секако е погрешно. При проектирањето на воспитната програма се поаѓа од целите и задачите на воспитанието, а тие се остваруваат низ севкупната работа во училиштето, почнувајќи од сите компоненти што ја сочинуваат воспитно-образовната содржина, нејзината структура. Во тој контекст, воспитната работа е иманентен елемент во сите активности, а тоа значи дека се појавува како нитка низ сите дејности. Попрво, воспитувањето на ученикот, неговото комплетно формирање се остварува колку низ наставата, толку и надвор од неа преку:

1. организацијата на наставата и реализацијата на наставните цели и задачи,
2. организацијата и реализацијата на слободните ученички активности;
3. работата и активностите на ученичките организации;
4. јавната и културно-просветна дејност и активност на училиштето и
5. општествено корисната производствена работа

Литература

1. Гласер Вилијам, Квалитетна Школа, Загреб, 1994.
2. Diane Chelsom Gossen, Restitucija – preobrazba sholske discipline, Chapel Hill, 1992.
3. Основи на педагогиката, Св.Климент Охридски, Софија 2005